

БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1-т “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” хэмээн зааснаар манай улс иргэдийн нийгмийн баталгааг хангах үүргийг Үндсэн хуулиараа тогтоон баталгаажуулсан.

Дээрх үндсэн хуулийн зохицуулалтын хүрээнд Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэрийн тухай, Банкны тухай, Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуулиудыг тус тус батлан хэрэгжүүлж байна.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.13 дахь хэсэгт зааснаар “тэтгэвэр” гэж нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжид заасны дагуу өндөр насны, хөдөлмөрийн чадвар алдсаны, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр авах эрх үүссэн даатгуулагч, хүнд сар бүр олгох мөнгөн хөрөнгийг хэлнэ гэж зааж өгсөн байна.

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт зааснаар тэтгэвэрийг :

1. өндөр насны;
2. хөдөлмөрийн чадвар алдсаны;
3. тэжээгчээ алдсаны гэсэн төрлүүдтэй байхаар хуульчилжээ.

Дээрх тэтгэвэр авагч иргэдийн орлогын эх үүсвэр нь Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд заасны дагуу үүсч байгаа билээ. Нэгэнт байнгын тогтвортой орлоготой байх тул Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх хэсэг, мөн хуулийн 20 дугаар зүйл, Иргэний хуулийн 451 дүгээр зүйлд тус тус заасны дагуу зээлийн гэрээ байгуулах эрх үүсэж байгаа болно. Хуулийн энэхүү зохицуулалтад зээлийн гэрээ байгуулах эрхтэй эсэх болон зээлийн гэрээний нийтлэг зохицуулалтуудыг л тусгасан байна.

Тэтгэврийн зээлийн талаарх гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалтыг судалж үзэхэд:

1. Их Британи Улсын эрх зүйн зохицуулалтын хувьд:

Их Британи Улсад тэтгэврийг барьцаалсан зээлийн тухай хууль байхгүй бөгөөд харин өндөр настнуудад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх асуудлыг дараах хууль, журмаар зохицуулж байна. Үүнд:

- Улсын тэтгэврийн кредитийн тухай хууль /State Pension Credit Act 2002/,
- Улсын тэтгэврийн кредитийн журам /State Pension Credit Regulations 2002 (SI 2002 No. 1792)/,
- Тэтгэврийн тухай хууль /Pensions act/ гэх мэт.

Улсын тэтгэврийн кредитийн тухай хууль /State Pension Credit Act 2002/-иар өндөр настны эрүүл мэндийн үйлчилгээнд тусламж үзүүлэх, амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэхэд тусламж үзүүлэх зорилгоор олгож буй санхүүгийн дэмжлэг бүхий нэмэлт тэтгэврийн харилцааг зохицуулж байна.

Уг хуульд зааснаар дээрх зорилгоор олгож буй улсын нэмэлт тэтгэврийг амьжиргааны түвшнээс доогуур орлоготой, 65-аас дээш насны өндөр настнуудад улсын тэтгэвэр дээр нь нэмэлт тэтгэлэг байдлаар олгодог.

Харин хувийн тэтгэврийн хуримтлалын сангаас ирээдүйн тэтгэврээ урьдчилан зээлэх үйлчилгээ байдаг.

Өөрөөр хэлбэл тэтгэврийн насанд хүрээгүй ч гэсэн өөрийн тэтгэврийн хуримтлалаа барьцаалан урьдчилан зээл авах боломжтой байна.

3. Австрали Улсын эрх зүйн зохицуулалтын хувьд:

Австрали Улсад “Тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн тухай” тусгайлсан хуулийн зохицуулалтгүй байна.

Банкны зээлийн тухайд ч “Тэтгэвэр барьцаалсан зээл” гэж тусгайлсан зээлийн төрөлгүй юм. Тэтгэвэр авагчид нь зээл авахыг хүссэн иргэдийн нэгэн адил хэрэглээний богино хугацааны зээлийн сонголт хийж үйлчилгээ авах эрхтэй байдаг байна. Засгийн газраас нь тэтгэврийн насны зээл хүссэн иргэдэд зориулан “Засгийн газрын тэтгэвэр авагчдад зориулсан дэмжлэг” нэртэй хөтөлбөр хэрэгжүүлдэг.

Тус хөтөлбөр нь бага орлоготой тэтгэвэр авагчдад болон бусад тэтгэврийн насны хүмүүст санхүүгийн дэмжлэг шаардлагатай үед тэдний нийгмийн асуудлыг шийдэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой юм. Хөтөлбөрийн хүрээнд тэтгэвэр авагчдад дараах 2 төрлийн богино хугацааны зээлийг арилжааны банкаар дамжуулан олгодог байна. Үүнд:

- 16 хоногоос 1 жил хүртэлх хугацаагаар 100-2000 хүртэлх ам.доллар, хүүгүй зээлдүүлнэ,
- Зээл хүссэн тэтгэврийн насны бага орлоготой иргэдэд зайлшгүй шаардлагатай эмчилгээний төлбөр, өрхийн хэрэгцээний нэн шаардлагатай эд зүйл худалдан авах, автомашины засвар үйлчилгээтэй холбоотой гэх мэт зардлуудад 12-18 сарын хугацаагаар 1200 хүртэлх ам.доллар хүүгүй зээл олгоно.

Тэтгэвэр авагчдад арилжааны банкаар олгогдох хэрэглээний зээлийн нөхцөл:

Тэтгэвэр авагчдад 4-6 долоо хоногоор 2000 хүртэлх ам.доллар, зээлийн хүүг тухайн банк тодорхойлж олгоно. Тэтгэвэр авагчдад дээрх 2 төрлийн зээлээс гадна олон нийтийн сайн дурын санхүүгийн тусламжийн хөтөлбөрүүдээр дамжуулан зайлшгүй шаардлагатай өрхийн эд зүйлс худалдан авах зориулалтаар 800-3000 хүртэлх ам.долларын зээлийг бага хүүтэй олгохоос гадна өрхийн орлогыг дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагааг зохион байгуулдаг байна.

2. Америкийн нэгдсэн улсын хувьд:

АНУ-д тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн асуудал сүүлийн жилүүдэд нэлээд хурцадмал яригдаж буй асуудлын нэг болж байгаа юм. АНУ-ын нэгэн сонинны сурвалжлагч, сэтгүүлч Женнифер Абелийн бичсэнээр: «Бидний амьдралд гунигтай боловч зайлсхийх аргагүй, үнэн баримттай нэгэн зүйл байна. Энэ бол «санхүүгийн хувьд хэчнээн хүнд байвч, таны энэ мэт хүнд байдлыг улам бүр муутгаж байж өөртөө ашиг олдог хүмүүс байгаа явдал юм.

Ийнхүү ашиг олдог хүмүүсийн ихэнх нь тэтгэврийн зээлийг (бастэтгэврээ урьдчилж авах ч гэж нэрлэдэг) нэлээд ашигтай бизнес гэж үздэг байна» гэжээ. Үүнээс үзэхэд АНУ-д Тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн асуудал бизнесийн хэмжээнд хүрсэн ч тодорхой хууль эрх зүйн зохицуулалтгүй өнөөг хүрчээ.

Ийм учраас, АНУ-ын Холбооны Худалдааны Комиссоос (Federal Trade Commission) тэтгэврээ урьдчилан авах төлөвлөгөөний аюул, эрсдэлийн тухайд анхааруулан сануулгыг (consumer warning) нийтлүүлсэн байдаг байна. Мөн Форбос

сэтгүүлийн 2013 оны 4-р сарын 30-ны дугаарт Жон Уасик хэмээх нийтлэлч «Тэтгэврийн зээл бол хараахан хуулиар зохицуулагдаагүй байгаа хор мөн» хэмээх нийтлэлийг гаргажээ.

Түүний бичсэнээр бол энэхүү тэтгэврийн зээлд хамрагдагсдын ихэнх нь засгийн газрын эсхүл цэрэг армийн тэтгэвэртэй хүмүүс ба нэгэнт холбооны засгийн газрын албан хаагчид нь тэтгэврийн төлбөрөө гуравдагч этгээдэд шилжүүлэх нь хууль бус байдаг тул эдгээр компаниудын үйл ажиллагаа хууль ёсны гэдэг нь маш сэжигтэй бөгөөд тодорхойгүй хэрэг мөн гэжээ.

Мөн Холбооны Худалдааны Комиссын сануулгаас гадна Мэйне муж улсын Пайн Три Легал Ассистанс (Pine Tree Legal Assistance) хэмээх групп бүх АНУ-ын оршин суугчдад зориулж “Аюултай тэтгэврийн зээлийн таван шинж” гэдэг нийтлэл гаргасан бол Нью-Йорк Таймсийн «Тэтгэврийн зээл нь тэтгэврийн насныхныг илүү их өрөнд оруулж байна» гэх зэрэг нийтлэлүүдэд энэ талаар тодорхой бичжээ.

Улсын хэрэглэгчдийг хамгаалах агентлаг болох «Холбооны Худалдааны Комисс»-оос «Маргаашийн тэтгэврийн чекээ өнөөдөр бэлэн мөнгө болгож ав» гэсэн уриатай тэтгэврийн урьдчилгаа, тэтгэврийн худалдаа, тэтгэврийн зээл гэхчлэн янз бүрээр нэрлэгддэг тэдгээр бизнес үйлчилгээний хэрэглэгчдэд зориулан тэтгэврийн зээл нь ихэвчлэн их өндөр хүүтэй, хүү багатай байлаа ч өндөр татвар төлөхүйц нөхцөлтэй тул танд хохиролтой байдаг гэсэн сануулга, зөвлөмжийг өгсөн байдаг ажээ.

Зээл олгогчид нь ахмад дайчид эсхүл засгийн газраас тэтгэвэрт гарагсдыг гол үйлчлүүлэгчдээ болгодог нь тэднийг баталгаатай орлоготой гэж үздэг ба тэднийг банканд шинэ данс нээхийг санал болгодог. Ингэснээр тухайн дансыг зээл олгогч компани хянах боломжтой болохоор үл барам, энэ нь тэдний хувьд «Засгаас олгож буй тэтгэврийг гуравдагч этгээдэд шилжүүлж болохгүй» хэмээх хуулийн заалтаас зайлсхийн хийдүүлэх арга болдог байна.

Харин Монгол Улсын хувьд Банкны тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “*Банк иргэн, хуулийн этгээдэд өөрийн болзол, нөхцөлийн дагуу зээл олгож болох бөгөөд зээлийн хүүг өөрөө тогтооно*” гэж нарийвчлан хуульчилж өгчээ. **Тэтгэврийн зээл нь мөн л адил энэхүү зохицуулалтын дагуу олгогдож байгаа болно.** Гэвч нь хуулийн энэхүү зохицуулалт нь зарим төрлийн нийгмийн харилцаанд төрөөс баримталж буй бодлогод нийцэхгүй байгаа билээ.

Учир нь тэтгэврийн зээлийн гол зорилго нь өндөр настай иргэдийн нийгмийн баталгааг хангахад чиглэсэн байдаг билээ. Энэхүү зорилгыг баталгаажуулж хууль тогтоогчийн зүгээс Ахмад настны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.3-т *“Ахмад настны орлогын баталгааг хангах зорилгоор тэтгэврийн хэмжээг хүн амын амьжиргааны доод түвшин, хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ болон инфляцийн өөрчлөлтийг харгалзан Засгийн газар тухай бүр нэмэгдүүлнэ”* гэж хуульчилж өгсөн. Цаашлаад ахмад настны нийгмийн баталгааг хангахад дан ганц орлогыг нэмэгдүүлэхээс гадна зээлийн хүүг багасгах шаардлагатай.

Гэвч дээр дурдсанчлан зээлийн хүүг банк өөрөө тогтооно гэж хуульчилж өгсөн байх тул ахмад настны тэтгэврийн зээлийн хүүг багасгахын тулд Банкны тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд нэмэлт оруулах зайлшгүй шаардлагатай гэж үзлээ.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ